

Integrativni pristup poučavanju i učenju stranog jezika i integrisano učenje sadržaja i jezika na ranom uzrastu

Dr Jelena Prtljaga

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“ Vršac

REZIME: Sve je izraženija potreba za pružanjem institucionalizovanih prilika za učenje stranog jezika deci u vrtiću. Ova potreba proističe iz činjenice da većina roditelja danas insistira na tome da njihova deca uče strani jezik (najčešće engleski) od najranijeg uzrasta, bez obzira na činjenicu da ne se nije došlo do nedvosmislenih nalaza o kritičnom periodu, odnosno idealnom trenutku kada treba početi sa usvajanjem stranog jezika u linvistički obogaćenom okruženju. U radu se razmatra mogućnost pružanja instutucionalizovane nastave stranog jezika koju bi realizovali vaspitači koji su tečni govornici stranog jezika kroz integrativni i pristup integrisanog učenja sadržaja i jezika. Imajući na umu prepoznat značaj izloženosti stranom jeziku i specifične osobine mladih učenika (od kojih je jedna od najvažniji to da deca uče na holističan način), predlaže se oblik učenja i poučavanja stranog jezika koji počiva na principima uranjanja ili delimične imerzije. Metodom teorijske analize, u radu se diskutuje prevashodno evropski pristup učenju i poučavanju stranog jezika – Integrisano učenje sadržaja i jezika (*Content and Language Integrated Learning – CLIL*) na ranom uzrastu. U kontekstu ranog učenja, strani jezik postaje sredstvo kojim se deci prenose određeni sadržaji iz nastavnog plana i programa, stalnom upotrebom maternjeg i stranog jezika, kroz takozvano prebacivanje koda. Model se odnosi na integrisano učenje, kod koga je strani jezik pažljivo utkan u predškolski kurikulum. S druge strane, diskutuje se i integrativni pristup poučavanju i učenju stranog jezika na ranom uzrastu, kroz kreiranje i realizaciju aktivnosti kojima se integrišu se sve predmetne oblasti u okviru jedne teme. Da bi se navedeni pristupi učenju stranog jezika uveli u predškolske ustanove, neophodno je obezbediti određene preduslove, odnosno modernizovati osnovno obrazovanje i stručno usavršavanje vaspitača kako bi se oni osposobili za primenu predloženog modela.

Ključne reči: učenje stranog jezika na ranom uzrastu, CLIL, integrativni pristup, vaspitači.

Jezička politika u Evropi već duže vreme kroz brojne preporuke, vodiče i studije insistira na učenju dva strana jezika, i to od najranijeg uzrasta. Kao sada već prepoznata i tradicionalna ključna kompetencija, komunikacija na stranom jeziku/jezicima postaje obaveza koja se nameće svakom savremenom pojedincu. Dokumenta koja kreiraju obrazovnu politiku Evropske unije naglašavaju da je, da bi se ovladalo stranim jezikom, neophodno početi što ranije. Samim tim, obrazovni sistemi treba da se razvijaju, da se menjaju i da u svom razvoju idu u pravcu otvaranja mogućnosti za institucionalno, odnosno formalno učenje stranog jezika na ranom uzrastu (*Early Language Learning (ELL)*). Rano učenje jezika na predškolskom nivou podrazumeva sistematsko podizanje svesti ili izloženost više od jednog jezika na kojima se odvija komunikacija u okviru obrzovanja i vaspitanja u ranom detinjstvu (*Early Childhood Education and Care (ECEC)*) koje se odvija u predškolskom kontekstu (European Commission 2011).

Iako diskusije o periodu kada je najbolje početi sa učenjem stranog jezika da bi ono bilo uspešno i dalje traju, deca danas počinju da uče strani jezik već od svoje četvrte ili pete godine. Samim tim, suočavamo se sa sve izraženijom potrebom za pružanjem institucionalizovanih prilika za učenje stranog jezika deci u vrtiću. Ova potreba proističe iz činjenice da većina roditelja danas insistira na tome da njihova deca uče strani jezik (najčešće engleski) od najranijeg uzrasta. Tako se danas u Srbiji engleski jezik uči u većini vrtića i ovu uslugu najčešće pružaju privatne škole stranih jezika ili pojedinci, odnosno profesori engleskog jezika sa završenim Filološkim fakultetom ili studenti završnih godina, neretko i pojedinci koji dobro vladaju engleskom jezikom, bez posebnog formalnog obrazovanja. U saradnji sa predškolskom ustanovom, uz nadoknadu koju plaćaju roditelji, za decu predškolskog uzrasta organizuju se kraći periodi učenja engleskog jezika najčešće dva puta nedeljno. Naravno, obuhvat dece nije potpun, već engleski jezik uče samo deca čiji roditelji procenjuju da ovu mogućnost mogu i treba da pruže svojoj deci. Ovde se uočava vakuum koji bi trebalo prevazići kreiranjem dobro promišljene nacionalne jezičke politike, na osnovu koje će se stvoriti okvir u kojem će se u predškolskim ustanovama odvijati učenje engleskog jezika kroz primenu određenih naučno zasnovanih i u praksi proverenih modela. Jedan od njih koji bi trebalo razmostriti odnosi se na integrisano učenje sadržaja i jezika (*Content and Language Integrated Learning – CLIL*).

Pre nego što pređemo na razmatranje predloženog pristupa učenju i poučavanju stranog jezika na ranom uzrastu, samo u naznakama ćemo se osvrnuti na određene aspekte koji prate (ili bi morali da prate) uvođenje stranog jezika na institucionalnom nivou. Pitanja koja zahtevaju ozbiljnu pažnju kreatora jezičke politike odnose se, pre svega, na optimalni uzrast u kom bi trebalo početi učenje stranog jezika, nastavnike, odnosno izvođače programa stranog jezika (da li će to biti profesori stranog jezika ili vaspitači koji imaju kompetencije za rad sa decom na stranom uzrastu), kao i pristup, odnosno metode, tehnike i sadržaje poučavanja i učenja.

Već je ukazano na činjenicu da se nije došlo do nedvosmislenih nalaza o kritičnom periodu, odnosno idealnom trenutku kada treba početi sa usvajanjem stranog jezika u linvistički obogaćenom okruženju. Ono što se najčešće nameće kao zaključak je da je, s jedne strane, jezik složen sistem koji podrazumeva izgovor, morfologiju, sintaksu..., dok su, s druge strane, faktori koji utiču na uspeh usvajanja stranog jezika brojni i da je gotovo nemoguće posmatrati samo jedan od njih i doći do validnih zaključaka. Baveći se implikacijama koje faktor uzrasta ima za jezičku politiku Evropske unije kroz pregled brojnih studija posvećenih ovom pitanju, Džonston (Johnstone 2002) se slaže sa Singletonom da „što se tiče hipoteze da oni koji počnu sa učenjem drugog jezika u detinjstvu na duže staze generalno postižu viši nivo vladanja jezikom od onih koji sa učenjem počnu kasnije u životu, može se reći da postoje određeni dobri dokazi koji idu u prilog ovoj hipotezi, dok ne postoje stvarni dokazi protiv nje“ (Singleton 1989: 137, prema Johnstone 2002: 9). Dakle, ako i nema validnih nalaza kojima se dokazuje prednost učenja stranog jezika na ranom uzrastu, svakako ne postoje ni nalazi koji ukazuju na štetnost, odnosno neke opasnosti od uvođenja učenja stranog jezika na ranom uzrastu. Naravno, u slučaju da se obezbede svi drugi preduslovi. Jedan od najvažnijih je svakako nastavnik.

Realnost je takva da deca veoma rano počinju sa učenjem stranog jezika, što je dovelo do goruće potreba za „profesionalizacijom“ ove nove oblasti nastave jezika. Pretpostavka je da je ne postoji dovoljan broj diplomiranih profesora engleskog jezika koji bi se uključili u proces poučavanja stranog jezika u predškolskim ustanovama. Čak i da postoji, u slučaju njihovog institucionalizovanog angažovanja, pristup učenju bio bi instrukcioni (sličan sadašnjem) – deca bi, zbog ograničene pažnje, provodila određene kratke periode vremena učeći engleski. Pri tome, ostaje otvoreno pitanje do koje mere su profesori stranog jezika osposobljeni za rad sa najmlađom decom. Veoma mladi učenici, koji najčešće ne umeju da čitaju i pišu, i koji nastanjuju svet koji se umnogome razlikuje od sveta odraslih, zahtevaju poseban tretman. Veoma često će se akcenat stavlјati na vođenje dece kroz njihov sveukupni razvoj, umesto na učenje stranog jezika, koje može biti ništa više do slučajan benefit (Reilly & Ward 1997: 2). Ako se uzmu u obzir karakteristike učenja dece i činjenica da je izloženost stranom jeziku suštinski faktor uspeha usvajanja jezika, čini se da su vaspitači dobri kandidati za poučavanje stranog jezika u predškolskim ustanovama. Kroz svoje obrazovanje oni stiču znanja o deci uopšte, odnosno o njihovim razvojnim karakteristikama. Pri tome, radeći sa konkretnom grupom dece, oni veoma dobro poznaju samu decu, njihove individualne sposobnosti, interesovanja i potrebe, kao i stilove učenja. Vaspitači provode ceo dan sa svom decom, tako da mogu da predodrede kratke periode vremena za aktivnosti učenja stranog jezika više puta dnevno kroz integrativni pristup, odnosno tako što će određene sadržaje kurikuluma sa decom obrađivati i na engleskom jeziku kroz odgovarajuće metode i tehnike. Naravno, sve ovo će biti moguće samo ako su tačni govornici stranog jezika i ako su tokom svog osnovnog obrazovanja stekli neophodne jezičke i metodičke veštine. S obzirom na karakteristike njihovog uzrasta, predškolska deca razvijaju dve jezičke veštine na stranom jeziku – jednu receptivnu – slušanje i razumevanje i jednu produktivnu – govor.

Razumevanje poruke predstavlja prvi korak u učenju bilo kog jezika, i znanje jezika podrazumeva sposobnost razumevanja slušanjem neograničenog broja iskaza. Receptivna veština razumevanja govora prethodi razvoju produktivne veštine govorenja. Razvijanje veštine slušanja je prvi preduslov dobrog razumevanja stranog jezika. U početnoj fazi vaspitač je prvi i jedini model sa kojima se predškolska deca susreću, međutim veoma brzo on će biti dopunjen autentičnim materijalima, bilo da su to audio ili multimedijalni sadržaji stranog jezika. U svakom slučaju, deca će veliki period vremena slušati vaspitača dok igraju jednostavne igre, pevaju pesmice ili slušaju priče. Prilikom uvođenja učenja stranog jezika, na vaspitaču je da odluči koliko će od opšteg svakodnevnog jezika (uputstva, pitanja, pohvale) biti na maternjem, a koliko na stranom jeziku, ali je preporučljivo da se to vreme izloženosti dece stranom jeziku postepeno produžava. Na ovom uzrastu slušanje ne treba da bude pasivna aktivnost i učenici se bolje usredsređuju na slušanje i razumevanje odslušanog ako su pritom aktivno uključeni i izvode određene radnje (ponove određenu reč, uključuju se kroz izvođenje određenog pokreta, pevaju...). Deca pažljivo posmatraju i slušaju reči na stranom jeziku te ih povezuju s radnjama koje se istovremeno obavljaju. Vaspitač stvara opuštenu atmosferu za učenje u kojoj se od dece ne očekuje da razumeju svaku reč, već samo globalno razumevanje onoga što slušaju. Važno je da vaspitač na različite načine podržava razumevanje, služeći se odgovarajućim vizuelnim, audio i multimedijalnim sredstvima, mimikom i govorom tela. Iako su vaspitaču na raspolaganju različiti materijali za slušanje koje može da koristi, ipak je

vaspitač nezamenjiv izvor stranog jezika u interakciji u grupi predškolske dece. Ona je koristan govornik stranog jezika i pruža učenicima neophodan vanjezički kontekst važan za razumevanje poruke. Dok priča ili čita priču, može je prekidati, proveravati razumevanje dece, sa njima komunicirati, uključivati ih aktivno u pričanje priče, obezbeđujući im oblike slušanja kojima smo izloženi u svakodnevnom, stvarnom životu, podstičući maštu, različite misaone procese (rasuđivanje, zaključivanje, asocijativno mišljenje, uviđanje uzročno-posledinih odnosa...), veštine socijalno prihvatljive komunikacije. Jedna od osnovnih karakteristika dece je radoznalost i dete ima izraženu sposobnost da se čudi i da se pita, da uočava pojave i probleme u svetu koji ga okružuje, da traži objašnjenja, da predvidja i da otkriva. Aktivnosti učenja stranog jezika pružaju mogućnost za podsticanje holističkog razvoja deteta.

Nikolov i Kurtan (Nikolov & Curtain, 2000) identifikovali su određene karakteristike efikasnih programa učenja stranog jezika na ranom uzrastu, tako što su analizirali programe iz 20 različitih zemalja (prema Shin & Crandall 2014: 13). Opisali su ih na sledeći način:

- težište je na značenju
- jezička instrukcija integrisana je sa osnovnim kurikulumom
- koriste se pristupi koji se zasnivaju na zadacima i sadržajima
- realizuju se kroz zabavne aktivnosti
- kod dece bude osećaj uspeha
- jačaju autonomiju učenika
- postavljaju realna očekivanja i ocenu
- pružaju postepeni prelazak na programe učenja stranog jezika u osnovnoj školi.

Uspešan proces učenja stranoga jezika na ranom uzrastu trebalo bi da se odvija prevashodno kroz igru. Dete se stavlja u centar procesa učenja kroz igru i podstiče se da aktivno učestvuje u svim segmentima. Na taj način dete usvaja strani jezik kao i materinji, brzo i prirodno. Igrajući se, deca uče da stvaraju pretpostavke, istražuju i donose nove zaključke na osnovu onoga što već znaju. Kada se radi o učenju kroz igru, decu nije potrebno posebno podsticati na učenje jer su motivisana sopstvenom željom za upoznavanjem svijeta koji ih okružuje i usvajanjem novih znanja. S obzirom na to da u ranom detinjstvu ne postoji razlika između istraživanja, učenja i igre, rano učenje stranih jezika treba da bude sinonim za proces satkan od mnoštva podsticajnih i deci izazovnih aktivnosti i igara. Igrajući se, deca uče novi vokabular, gramatičke i fonetiske sadržaje, a da pritom nisu svesna postavljenog cilja učenja. Gotovo svako nastavno gradivo može i treba poprimiti karakter igre koja uključuje različita čulna iskustva, pokret, ritmičke elemente i neprekidnu izmenu aktivnosti koje uvažavaju dečju potrebu za otkrivanjem svijeta (Velički, 2006).

Za razliku od odraslih koji su skloni da znanje dele i sistematizuju, deca stiču znanja o svetu oko sebe kao o celini, mada se ovo znanje, naravno, odnosi na vaspitno obrazovne oblasti, kao što su upoznavanje okoline, razvoj maternjeg jezika, likovno vaspitanje itd. Imajući ovo na umu, i sadržaji učenja stranog jezika bi trebalo da budu organizuju tako da predstavljaju integrativni deo nastavnog plana i programa. Jedan od mogućih načina na koji bi ovo moglo

da se uradi je kroz pristup integrisanog učenja sadržaja i stranog jezika (*Content and Language Integrated Learning* (CLIL)). Osnovna ideja ovog pristupa je da se sadržaji određenih vaspitno-obrazovne oblasti deci prenose ne na stranom jeziku, već uz i kroz strani jezik. Navedeni pristup (CLIL) predstavlja opšti termin za sve aktivnosti učenja stranog jezika koji su vezani za kontekst, kao što su, na primer, uranjanje, bilingalno obrazovanje, prirodno učenje ili integrisani kurikulum.

Prema A. Pinter, neka vrsta integracije između stranog jezika i ostalih oblasti kurikuluma čini se odgovarajućom iz mnogo razloga. Na primer, ako, kao što je već navedeno, verujemo da deca uče holistički, onda ima smisla integrisati engleski jezik u druge vaspitno-obrazovne oblasti. Obnavljanje različitih koncepata i reči na stranom jeziku može ojačati, odnosno utvrditi prethodno naučenu informaciju na maternjem jeziku (Pinter 2017: 48). Naravno, poučavanje na ranom uzrastu oslanja se isključivo na slušanje i govor.

U kontekstu ranog učenja, strani jezik postaje sredstvo kojim se deci prenose određeni sadržaji iz nastavnog plana i programa, stalnom naizmeničnom upotrebom maternjeg i stranog jezika, kroz takozvano prebacivanje koda. Integracija sobom nosi i ideju o tome da se o svemu može govoriti i na maternjem i na stranom jeziku. Neki konteksti zahtevaju nizak nivo integracije – na primer, na nivou razvoja osnovnih matematičkih pojmova ili davanja instrukcija u okviru aktivnosti fizičkog vaspitanja. Ovde bi trebalo posebno naglasiti metodu potpunog fizičkog odgovora (*Total Physical Response*), koja izuzetno pogoduje usvajanju stranog uzrasta na ranom uzrastu, pošto su kroz njenu primenu deca izložena stranom jeziku i fizički aktivna, i ponavljanjem određenih pokreta i radnji imitiranjem vaspitača uče značenja stranih reči, dok im se istovremeno ostavlja mogućnost da sama ne moraju da ih izgovaraju, ako to ne žele. Imajući na umu da se deca razlikuju po svojim stilovima učenja, ali i po svojim crtama ličnosti, veoma je važno ostaviti detetu koliko god mu je potrebno vremena pre nego što će se odvažiti da nešto kaže na stranom jeziku. U tom smislu su veoma važne aktivnosti u kojima deca u rečitativu ponavljaju reči ili kraće izraze i fraze, jer će se pojedina deca tako lakše uključiti u jezičku produkciju. U svakom slučaju trebalo bi dozvoliti nešto što se u literaturi naziva period ćutanja ili „tihi period“ (silent period), tokom kog deca svakako uče iako ne manifestuju naučeno. Važan je i govor vaspitača, na mnogo načina. Od tačnosti izgovora, do intonacije, boje glasa, ekspresije i umenja da stvori ambijent za interakciju sa decom i među decom i njihovu participaciju. Iako treba da koristi krajnje pojednostavljen jezik u radu sa najmlađima, ne treba da tepa tokom govora na stranom jeziku.

Na drugačijem, višem nivou integracije, vaspitači se mogu odlučiti da izvedu čitav niz aktivnosti kroz različite oblasti razvoja (maternji jezik, muzičko, fizičko, likovno vaspitanje, strani jezik) na temu koja je u vezi sa određenom oblasti kurikuluma (npr. upoznavanje okoline). Primer koji ovo ilustruje mogao bi se odnositi na delove tela čoveka, odnosno životinje ili biljke, godišnja doba ili osećanja. Očekivanje od ovog pristupa je da učenici zapravo dobiju „dva u jednom“, učeći sadržaje određenih oblasti i strani jezik u isto vreme (Lightbown & Spada 2006: 155). Učestalost, intenzitet i izbor sadržaja i metoda prepušta se kompetentnom vaspitaču. U svakom slučaju, preporučljivo je da to bude što učestalija

izloženost stranom jeziku, uz ponavljanja, kroz realizaciju kraćih igrolikih aktivnosti koje obuhvataju sve oblasti razvoja.

U kontekstu delimičnog uranjanja ili delimične imerzije, početni govor vaspitača sastoji se od jednostavnih jezičkih formula (*Stand up!, Sit down!, Run!, Let's sing!, Let's dance!*) i objašnjenja, ali se s vremenom počinju koristiti sve složeniji oblici (*Please tell me how many fingers do you have?*). Nakon niza ponavljanja i slušanja deca će naučiti značenje svih uputa i objašnjenja i počće i sama da ih koriste.

Didaktičke igre i aktivnosti koje se realizuju tokom izvođenja programa ranog učenja stranog jezika treba da budu poznate deci i prilagođene njihovom uzrastu. Igra objedinjuje zabavu, maštu i humor i neretko sadrži faktor iznenađenja. Osim osećaja uživanja, deci je važan i osećaj sigurnosti koji im osigurava ritam ponavljanja određenih pravila, radnji, aktivnosti i igara. Važno je napomenuti značaj ponavljanja za uspešno usvajanje stranog jezika na ranom uzrastu. Neophodno je stalno ponavljati vokalubar organizovan u leksička polja (boje, brojevi, prevozna sredstva, delovi tela, godišnja doba, odeća, hrana, voće, povrće...). Da im ovo ponavljanje ne bi dosadilo, određeni sadržaj treba obrađivati kroz različite igre i uz pomoć raznovrsnih sredstava (npr. tema osećanja uči se i ponavlja pomoću memorijskih kartica, igre memorije, *binga*, priče i pesme koja uključuju vokabular sa različitim osećanjima, igre potpunog fizičkog odgovora...).

Bogatstvo izbora didaktičkog materijala umnogome doprinosi poboljšanju kvaliteta procesa ranog učenja stranoga jezika. Pesme, brojalice, animirani filmovi, slikovnice i priče nezamenjivi su deo procesa učenja. Navedena didaktička sredstva treba da budu prilagođena dečjem uzrastu i da sadrže vokabular koji je prethodno sa decom obrađen.

U slučaju engleskog jezika srećna je okolnost raspoloživost materijala i detaljno razrađenih nastavnih sredstava koje je moguće besplatno preuzeti sa interneta. Ono što se od vaspitača očekuje je njihova sposobnost da pažljivo ih pažljivo odaberu i gradiraju u skladu sa uzrastom dece sa kojima rade.

Mogli bi se prepouručiti izvori i sredstva sa sledećih sajtova:

<http://www.teachingenglish.org.uk/teaching-teens/resources>

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org>

<http://www.bbc.co.uk/learning/schoolradio/subjects/english>

Na osnovu svega navedenog može se zaključiti da će u slučaju određenih sadržaja biti moguće realizovati učenje stranog jezika kroz integrisani kurikulum. Međutim, često će se dešavati da se integrativni pristup realizuje kroz korelaciju sa drugim pojedinačnim oblastima razvoja. Na primer, integrisani rad može se organizovati oko određene teme, kroz projektni pristup, kojim se obuhvataju sve vaspitno obrazovane oblasti. Konkretno, domaće životinje se mogu obrađivati u okviru upoznavanja okoline, a paralelno uz promenu koda i u okviru

usvajanja stranog jezika. Aktivnosti pričanja priče uz fleš kartice (*flashcards*) i čitanja i listanja slikovnice (Harriet Ziefert *Who Said Moo*) su praćene razvojem muzičkih sposobnosti (pevanje pesmice (*Old McDonald had a farm*), uz usvajanje onomatopeja, odnosno načina oglašavanja različitih domaćih životinja, nakon čega se može organizovati aktivnost razvoja likovnih sposobnosti (gotove radne listove za bojenje i crtanje moguće je preuzeti sa gorenavedenog sajta <http://www.teachingenglish.org.uk/teaching-teens/resources>). Pored oglašavanja pojedinačnih domaćih životinja, deca mogu oponašati i njihovo kretanje ili igrati igru potpunog fizičkog odgovora i tako razvijati fizičke sposobnosti. Sve ove aktivnosti mogu biti praćene igrom memorija i binga. Na ovaj način, deca će uz utvrđivanje istog vokabulara, razvijati sve sposobnosti na interesantan i zabavan način. Ovakvi projekti će se realizovati više dana ili više nedelja, u zavisnosti od složenosti sadržaja. S druge strane, deca mogu usvajati pojmove u okviru određenog leksičkog polja samo u korelaciji sa jednom drugom oblasti razvoja. Na primer, usvajanje reči za različite boje može biti realizovano samo u korelaciji sa npr. razvojem likovnih sposobnosti.

U svakom slučaju, mogućnosti su raznorodne i mogu se realizovati visoko kvalitetne aktivnosti učenja stranog jezika na ranom uzrastu.

Korišćena literatura:

- European Commission. (2011). Commission staff working paper. European Strategic Framework for Education and Training (ET 2020). Language Learning at Pre-Primary School Level: Making it Efficient and Sustainable: A Policy Handbook. Retrieved September 14, 2017 from http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/languages/policy/language-policy/documents/early-language-learning-handbook_en.pdf.
- Johnstone, R. (2002). *Addressing 'the age factor': Some implications for languages policy*, Council of Europe. Retrieved February 20, 2018 from <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/JohnstoneEN.pdf>.
- Prtljaga, J, Nedimović, T. & Gojkov Rajić, A. (2014). Learner Specific Features and L2 Teaching and Learning. *Journal Plus Education*, ISSN: 1842-077X, E-ISSN (online) 2068-1151. Vol XI, No 2: 93-101.
- Pinter, A. (2017). *Teaching Young Language Learners*. Oxford: Oxford University Press.
- Lightbown, P. M. & Spada, N. (2006). *How Languages are Learned*. Oxford: Oxford University Press.
- Reilly, V. & Ward, S. M. (1997). *Very young learners*. Oxford: Oxford University Press.
- Shin, J. K. & Crandall, J. J. (2014). *Teaching young learners English - from theory to practice*. Boston: National Geographic Learning.
- Velički, D. (2006). *Ritam i pokret u ranom učenju njemačkog jezika*. *Metodika*, str. 327-336.
- Sekelj, A. (2011). *Usvajanje vokabulara engleskog jezika kao stranog u ranoj školskoj dobi* (online). Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/102935> (10. septembar 2018)

Dr Jelena Prtljaga

Preschool Teacher Training College “Mihailo Palov“ Vršac

Integrative Approach to Teaching and Learning a Foreign Language Content and Language Integrated Learning (CLIL) at Early Age

Abstract: There has been an ever-increasing need for the provision of institutionalized opportunities for children to learn a foreign language at preschool age. The need stems from the fact that majority of parents nowadays insist on their children learning a foreign language (most often English) from the earliest age, regardless of the fact that there are no conclusive findings on the critical period, i.e. ideal time window to acquire a foreign language in a linguistically rich environment. The paper considers the possibility of providing institutionalized teaching of a foreign language by kindergarten teachers who are fluent speakers of a foreign language through CLIL. Having in mind the acknowledged relevance of exposure to a foreign language, and the specific features of young learners (one of the most important one being that children learn holistically), a form of foreign language teaching and learning relying on the principles of (partial) immersion is proposed in the paper. Through the method of theoretical analysis, the paper discusses a predominantly European approach to foreign language learning and teaching - the Content and Language Integrated Learning – CLIL. In the context of early learning, the foreign language becomes the means to teach specific content in the curriculum, through the constant use of both mother tongue and a foreign language, i.e. code-switching. The model refers to integrated teaching where a foreign language is carefully embedded into the pre-primary curriculum. On the other hand, the paper also discusses integrative approach to teaching and learning a foreign language at early age, through creation and implementation of activities integrating all subject areas within a topic. In order to introduce the above-mentioned approaches to foreign language teaching and learning in preschool institutions, it is necessary to ensure certain preconditions, i.e. to modernize pre-service or in service-training of kindergarten teachers in order to equip them implement the proposed model.

Key words: foreign language teaching at early age, CLIL, integrative approach, preschool teachers.